

Právní kodifikace genocid

Autor: Gor Vartazaryan

Škola: Gymnázium Jana Keplera

Konzultant: Mgr. Miroslav Pešek

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze práce jsou shodné.

Nemám žádné námitky proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne 22. března

podpis: Gor Vartazaryan

Anotace

Hlavním tématem práce je proměna právní kodifikace genocid. Práce je rozdělena do dvou částí. V první části vedle definice genocidy přiblížím dva významné soudní procesy, a to Norimberský proces a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. V druhé části se zaměřím na otázku historického revizionismu a popírání genocid na příkladu arménské genocidy a holokaustu, přičemž pozornost bude věnována i soudním procesům spjatým s popíráním genocidy.

Klíčová slova

kodifikace pojmu genocida, popírání genocid, holokaust, arménská genocida, mezinárodní trestní tribunál.

Obsah

Úvod	6
1.1 Pojem genocida	7
1.2 Úmluva o zločinu genocidy	7
1.2.1 Zabránění zločinu genocidy	8
1.2.2 Trestání zločinu genocidy a mezinárodní trestní tribunály	9
1.3 Holokaust	10
1.4 Norimberský proces	11
1.5 Rwandská genocida	11
1.5.1 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu	12
1.6 Porovnání soudních tribunálů	13
2 Problematika popírání	16
2.1 Genocida Arménů	16
2.2 Turecké popírání genocidy	17
2.2.1 Boj proti popírání arménské genocidy	19
2.3 Popírání holokaustu	20
2.3.1 Argumenty popíračů holokaustu	21
2.4 Popírání jako trestný čin	23
2.5 Historie před soudem	25
2.6 Porovnání popíračů	25
Závěr	27
Seznam literatury	30
Internetové zdroje	31
Přílohy	32

Úvod

Jak již název napovídá, tato práce bude pojednávat o právní kodifikaci genocid. Genocida je, nejenom v trestním právu, považována za jeden z nejhorších zločinů. V současnosti můžeme sledovat několik zásadních událostí, které mají povahu genocidy: masové vyvražďování muslimské komunity Rohingů na západě Barmy¹ nebo páchání genocidy na jezidech v Íráku². Fakt, že se takové zločiny mohou odehrávat i v současné době, mě vedl k rozhodnutí zamyslet se nad tématem genocidy včetně stíhání viníků, které je komplikované nejen z morálního, ale i z právního hlediska. Jak stanovit rozsudek za zločiny podobného rozsahu? V minulosti se konalo již několik soudních procesů, byly vytvořeny mezinárodní tribunály, které tyto případy řešily, právní kodifikace se změnila. Stejně jako Raphaela Lemkina³ mě fascinovala skutečnost, že někteří pachatelé tohoto zločinu mohou skončit bez trestu, proto jsem se rozhodl zaměřit na jejich stíhání. I z toho důvodu budu v první části porovnávat tyto dva mezinárodní tribunály: Norimberský tribunál a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.

Na příkladě Turecka, které i po více než sto letech nepovažuje události konané v letech 1915–1918 v Osmanské říši za genocidu, rozvedu v další části problematiku popírání genocid.

Revizionisté mezi historiky například popírají holokaust a koncentrační tábory v jejich pojetí jsou pak jen jakýmsi odšívovacím zařízením. Popírání je velmi nebezpečný jev, který může mít hroživé následky. Některé státy popírání genocidy stíhají, kontroverzní je už ale sama legislativa, jelikož se nachází v rozporu se svobodou projevu podle Listiny základní práv a svobod. I toto bude součástí druhé části mé práce.

¹ internetový zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/barmska-armada-prispela-ke-genocide-rohingu-osn-vy-zvala-ke-s/r~32f7b04ea9d911e89f96ac1f6b220ee8/>

² internetový zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2200912-osn-dal-beztrestne-pacha-genocidu-na-jezidech-v-iraku>

³ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.161, Slovo Raphaela Lemkina.

1 Stíhání viníků

1.1 Pojem genocida

Současná odborná terminologie se neshodne na jednotné definici pojmu genocida, přičemž pojem jako takový byl poprvé užit v roce 1944 polským právníkem židovského původu Raphaellem Lemkinem v knize *Axis Rule in Occupied Europe*⁴.

Genocidu dle Lemkina definujeme jako zničení nějakého národa nebo etnické skupiny podle koordinovaného plánu, který směřuje k zániku samotných základů života národní skupiny. Cílem takového plánu může být potlačování:

(1) *politických a společenských institucí*

(2) *kultury, jazyka, národního citění a náboženství*

(3) *hospodářské existence národních skupin.*⁵

Dále můžeme mluvit také o utlačování jednotlivých příslušníků dané skupiny, kdy dochází k narušení základů osobní bezpečnosti, svobody, zdraví a důstojnosti. Tyto procesy postupně vrcholí v usmrcení jedince. Akce, které procesy zahrnují, jsou sice namířeny proti jednotlivcům, ale nikoliv kvůli jejich osobním vlastnostem, nýbrž jako proti členům národní skupiny.⁶

1.2 Úmluva o zločinu genocidy

Čtyři roky poté, co Lemkin takto definoval genocidu, přijalo Valné shromáždění OSN 9. prosince 1948 Úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidium. Ta se stala závazným právním nástrojem 12. ledna 1951, jakmile Valné shromáždění OSN schválilo, že státy budou touto novou smlouvou vázány.

⁴ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: *Holokaust a jiné genocidy*. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 149–151, *Zločin genocidy a mezinárodní právo*.

⁵ Tamtéž, s. 149–151.

⁶ Tamtéž, s. 149–151.

Od té doby je Úmluva v platnosti a členské státy ji dodnes uplatňují. Dnes se vztahuje na 147 členských států. Ratifikovaná nebyla více než 50 států⁷.

V Úmluvě znamená genocida kterýkoliv z následujících skutků spáchaných se záměrem zničit úplně nebo částečně národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- (1) *usmrcení členů takové skupiny*
- (2) *způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševní poruchu členů takové skupiny*
- (3) *úmyslné vedení kterékoliv skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení*
- (4) *opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí*
- (5) *násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné*⁸

1.2.1 Zabránění zločinu genocidy

Kromě povinnosti stíhat viníky vyžaduje Úmluva o genocidě od všech smluvních států další závazek, a to povinnost bránit genocidě dle Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy. Absence odpovědnosti za porušení lidských práv je jeden z klíčových faktorů, které usnadňují vytváření genocidní mentality. Smluvní státy musí zapojit všechny prostředky dostupné podle mezinárodního práva k zabránění tomu, aby situace přerostla v genocidu.⁹

Tragickým příkladem neschopnosti zabránit genocidě je Rwanda. Mezinárodní společenství nebylo v tomto případě schopno zasáhnout a zabránit krutostem, páchaným většinovými Hutu na menšinovém tutsijském obyvatelstvu¹⁰. V prvních dubnových dnech roku 1994 byl místo pojmu genocida použit termín etnické čištění. Generál Roméo Dallaire z vojenské mise

⁷ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 152–153, Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida OSN.

⁸ Oficiální úmluva OSN, internetový zdroj: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

⁹ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 119, Zabránit zločinu genocidy.

¹⁰ Celý průběh je zdokumentován ve filmu *Hotel Rwanda* (režisér Terry George, 2005), kde sledujeme, že ani přítomnost armády OSN není garantem míru.

UNAMIR¹¹ měl dojem, že hutujské milice Interahamwe původně napadala Habyarimanovy¹² politické nepřátele. Až v průběhu několika dnů mu začalo docházet, že jsou páchané organizování zločiny proti lidskosti.¹³

1.2.2 Trestání zločinu genocidy a mezinárodní trestní tribunály

Dle čl.1 Úmluvy smluvní strany potvrzují, že genocida, ať spáchané v míru nebo za války, je zločinem podle mezinárodního práva, a zavazují se proto zabraňovat mu a trestat jej.¹⁴ Úmluva o genocidě neustavuje žádný mezinárodní tribunál, aby tuto povinnost naplňoval, jen odkazuje na její vytvoření a apeluje na státy, aby genocidě zabraňovaly a trestaly ji.

Na mezinárodní rovině rozlišujeme dva systémy: jeden se zabývá odpovědností osob a druhý odpovědností států. Odpovědnost státu nastává, když porušuje mezinárodní smlouvu, jako je třeba zákaz genocidy. Úmluva dle čl.9 umožňuje, aby smluvní strany předkládaly případné spory k projednání Mezinárodnímu soudnímu dvoru.¹⁵

Podle čl.6 osoby obviněné z genocidy nebo z kterýchkoli jiných činů vypočtených dle definice¹⁶ mají být souzeny příslušným soudem toho státu, na jehož území byl tento čin spáchán, nebo takovým mezinárodním trestním soudem, který může být příslušný pro tyto smluvní strany, jež uznaly jeho pravomoc.

V roce 1993 vznikl první Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, aby povolal k odpovědnosti ty, kdo po r. 1991 masivně porušovali lidská práva na území bývalé Jugoslávie.

¹¹ Mise UNAMIR měla za úkol udržet mír ve Rwandě, dohlížet na vznik příměří a hlásat incidenty, byla to zřízená pomocná mise OSN. (zdroj: HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 102–125, Rwandská genocida.)

¹² Třetí prezident Rwandy, který upřednostňoval hutuské etnikum rwandského obyvatelstva a otevřeně podporoval Hutu.

¹³ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 119, Mezinárodní reakce, intervence a prevence.

¹⁴ Oficiální úmluva OSN, internetový zdroj: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ viz kapitola 1.2 Úmluva o zločinu genocida.

O rok později vznikl Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, aby stíhal ty, kteří měli největší odpovědnost za genocidu v této středoafričské zemi¹⁷.

Tyto dva tribunály byly zásadním průlomem a svou prací nastavily pravidla pro další vývoj. V roce 1998 byl uzavřen návrh pro zakládací smlouvu Mezinárodního trestního soudu, v průběhu čtyř let ji ratifikovalo potřebných šedesát států. Tribunál sídlí v Haagu a kvůli odlišné smlouvě není orgánem OSN, nýbrž nezávislou mezinárodní organizací. Ke smlouvě dodnes přistoupilo 120 států.

1.3 Holokaust

Na příkaz špiček nacistické strany bylo před a během druhé světové války povražděno přibližně 5,7 milionů Židů¹⁸. Nejednalo se o oběti války, nýbrž o masovou vraždu konkrétní etnické skupiny. Historické pozadí holokaustu souvisí s antisemitismem – hluboce zakořeněnou nenávistí k Židům, jež má počátek již v dobách raného křesťanství.¹⁹ Nenávist vůči Židům s nástupem nacismu eskaluje: nacisté nejprve vydávají Norimberské zákony, které svobodu Židů ještě více omezují a postupně je separují od zbytku německé společnosti. Konečné řešení židovské otázky bylo vyneseno 20. ledna 1942 na berlínském předměstí Wansee, kde se konala konference státních sekretářů říšských ministerstev a jiných nejvyšších říšských úřadů, na které vystoupil šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Reinhard Heydrich. Dle jeho slov se konečný program řešení měl týkat 11 milionů Židů žijících v Evropě.²⁰ Následně začaly být zřizovány další koncentrační tábory, kam byli Židé deportováni a postupně vyhlazováni.

¹⁷ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 160–161, Individuální odpovědnost.

¹⁸ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 20, Holocaust 1933–1941–1945.

¹⁹ Tamtéž, s. 20–21.

²⁰ SADEK V., ŠEDINOVÁ J., KÁRNÝ M., PAVLÁT L., PUTÍK A.: Židé – dějiny a kultura. Praha 1997, s. 56, Konečné řešení židovské otázky.

1.4 Norimberský proces

Už v říjnu roku 1941 britský premiér Churchill a americký prezident Roosevelt navrhli trestně stíhat ty, kteří byli za válku v Evropě zodpovědní.²¹ S radikálnějším návrhem přišel J.V. Stalin: „Musíme zastřelit padesát tisíc Němců,“ a upřesnil, že by se mělo jednat především o důstojníky z povolání.²² Po následném vyjednávání mezi Francií, Spojenými státy, Velkou Británií a SSSR bylo rozhodnuto, že se s hlavními představiteli nacistického Německa povede soudní proces před Mezinárodním vojenským tribunálem. Jednalo se o první případ svého druhu. Spojenci vybrali pro celý proces symbolické místo – Norimberk. Ten byl totiž považován za místo vzniku nacistické strany a hlavním místem konání nacistických přehlídek. Stal se tedy vhodným místem pro symbolický konec nacismu.

Žalovaní byli obviněni ze čtyř hlavních bodů:

1. Účast na spiknutí nebo společném plánu ke spáchání zločinů proti míru
2. Plánování, příprava, rozpoutání a vedení útočných válek a dalších zločinů proti míru
3. Válečné zločiny
4. Zločiny proti lidskosti²³

Celkově proces trval 11 měsíců, zahrnoval přes 400 soudních líčení a na konci padlo 12 trestů smrti, tři doživotní tresty, dvě dvacetiletá vězení, jedno patnáctileté a jedno desetileté, tři obvinění byli viny zproštěni.

1.5 Rwandská genocida

Dějiny konfliktů Hutů a Tutsiů, dvou rwandských etnických skupin, se vyostřily roku 1990, kdy propukla ve Rwandě občanská válka. Z Ugandy vpadlo na rwandské území ozbrojené křídlo Rwandské vlastenecké fronty (RPF), složené hlavně z uprchlické diaspory Tutsiů v

²¹ DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, s. 19, Norimberský proces před tváří historie.

²² DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, s. 21, Norimberský proces před tváří historie.

²³ internetový zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Norimbersk%C3%BD_proces

Ugandě, a tehdejší prezident Rwandy Habyariman s Národním revolučním hnutím pro rozvoj byl nucen uzavřít s nimi kompromis²⁴.

6. dubna 1994 bylo sestřeleno letadlo, ve kterém se nacházel rwandský prezident a nejméně postavení úředníci.²⁵ Vlivné noviny Kangura následně vydaly deset příkázání Hutuů, která měla přesvědčit hutuské obyvatelstvo, že Tutsiové jsou jejich odvěcí nepřátelé. Hlavním zdrojem propagandy se ale stalo rádiové vysílání, ke kterému měli přístup i nejchudší obyvatelé. Po tomto incidentu vypukly ve Rwandě masakry.

Za necelých sto dní bylo v zemi s asi 8 miliony obyvatel povražděno 800 000 občanů – Tutsiů a opozičních Hutuů, tj. téměř tři čtvrtiny veškerého tutsijského obyvatelstva. Tato genocida nebyla spáchaná v plynových komorách ani hromadnými popravami. Zabíjelo se holemi, oštěpy, sekyrami, mačetami apod. Na celé genocidě se podílelo několik set tisíc jednotlivců, většinou z řad běžného obyvatelstva²⁶. Rwandská genocida byla důsledkem nejen hospodářské krize, ale i občanské války, populačního růstu a boje o moc ve státě.²⁷

1.5.1 Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu

Po genocidě zůstalo v celé Rwandě jen 40 právníků – ostatní byli buď zabiti, nebo uprchli ze země. Stíhání pachatelů genocidy před řádnými soudy přímo ve Rwandě bylo nemožné i z více důvodů, pochybovalo se například, zda by potrestání viníků vedlo k následnému smíření. Koneckonců genocida pramenila z vnitřního boje o moc mezi dvěma etnickými skupinami, které žily vedle sebe ve stejných společenstvích před genocidou i po ní.

Složitá situace ve Rwandě vyústila do celé řady různých mechanismů používaných pro řešení zločinu. Existoval výše zmíněný Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, který stíhal hlavní pachatele genocidy, existovaly rwandské domácí soudy, zabývající se pachateli méně závažných činů, a pak tradiční soudy zvané *gacaca*, které přivedly k odpovědnosti pachatele na

²⁴ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holocaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 102, Rwandská genocida.

²⁵ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holocaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 101–125, Rwandská genocida.

²⁶ Tamtéž, s. 101–125.

²⁷ Tamtéž, s. 101–125.

nejnižší úrovni – ve vesnicích. Při nich skupina vesničanů bez právního vzdělání vyslechla obviněné i další příslušníky místního společenství, načež obviněné buď zprostita viny, nebo odsoudila ke společensky prospěšné práci či do vězení. Systémem soudů *gacaca* prošlo více než milión Rwandů. Někteří pozorovatelé to považují za cennou a významnou obnovu tradičního jurisdikčního mechanismu, jiní, zejména mezinárodní organizace hájící lidská práva, byli spíše kritičtí: obvinění např. neměli zajištěného žádného obhájce.

1.6 Porovnání soudních tribunálů

V této kapitole je mým cílem porovnat mezi sebou dva již zmiňované mezinárodní tribunály. Na začátek je důležité si připomenout, že pojem genocida jako takový existoval již v roce 1944, ale právně kodifikovaný byl až v roce 1951. Platí zde princip retroaktivity práva: zločiny spáchané před rokem 1951 nemohou být dle této úmluvy trestány, což se týká jak genocidy Arménů, tak holokaustu.²⁸ Jelikož nemohlo být v Norimberském procesu vzneseno obvinění ze zločinu genocidy, bylo v tomto případě vzneseno obvinění ze zločinu proti lidskosti. To poprvé zaznělo v roce 1915 v souvislosti s tureckým masakrem Arménů. Na poli mezinárodního práva byl zločin proti lidskosti definován dle potřeby norimberského procesu takto:

„To jest vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné nelidské činy spáchané proti jakémukoliv civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při provádění kteréhokoliv zločinu spadajícího pod pravomoc Soudního dvora nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno místní právo země, kde zločiny byly spáchány.“²⁹

²⁸ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 152, Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida.

²⁹ internetový zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-164>

V Norimberském procesu bylo jedním z úkolů žalujících dokázat zločiny proti lidskosti. Tíha důkazů, které byli schopni předložit, jasně dokazuje nevyvratitelnost zločinu holokaustu.³⁰ Dobrým příkladem těchto důkazů je promítání filmů při soudním procesu. Záběry byly pořízené americkou armádou při osvobození koncentračních táborů.³¹ Celý sál byl údajně tím, co viděl, zcela otřesen. Nejsilnějšími momenty byly právě promítání a různá svědectví přeživších Židů. Otřesení byli i advokáti obžalovaných. Advokát Victor von der Lippe, který obhajoval admirála Raedera, si do deníku později napsal:

„Jsme dnes nuceni uznat, že se vskutku odehrála hanebná zvěrstva. Jsem zoufalý! Jaká to hanba pro pověst Německa.“³²

Za vše mluví úryvek ze slavného článku Josepha Kessela, jenž popisuje reakce obžalovaných při sledování filmu:

„Místokrál třetí říše Göring v tu chvíli sevřel masité čelisti, že mu div nepraskly. Vrchní velitel Keitel, v jehož armádách bylo tolik mužů posláno na smrt, si zakryl třesoucí se rukou oči. Odporný škleb strachu zkřivil rysy kata židů Streichera.“³³

U mezinárodního tribunálu pro Rwandu bylo vůči obžalovaným vzneseno obvinění ze zločinu genocidy. Z právního hlediska se nám může zdát mnohem průkaznější dokazovat zločin genocidy, jelikož má konkrétní definici.³⁴ Jak se ukázalo, tato definice přinesla naopak mnoho otázek a celý proces byl pro soudce komplikovanější. V 2.článku z Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia se píše následující: „*V této Úmluvě se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou.*“³⁵

³⁰ Celý spis obsahoval pět miliónů listů o váze 200 tun, stenografický zápis obsáhl 17 000 stran, průběh jednání byl zachycen na 3 032kilometrovém zvukovém pásku a na 5 200 gramofonových deskách. (zdroj: CÍLEK R.: Doživotní ztráta sebevědomí; Šest dramatických kapitol z historie stíhání a nacistických zločinců. Olomouc 2003. s. 10, Norimberské finále: Konopné provazy od firmy John Edginton - ale co dál?.)

³¹ DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, s. 103, Film na scéně.

³² DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, s. 122–126, Film a deník.

³³ DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, s. 103–104, Film na scéně.

³⁴ viz kapitola 1.2 Úmluva o zločinu genocida.

³⁵ internetový zdroj: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

Jaká je přesná definice národní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny? Při soudním řízení rwandské genocidy došlo k problému, že Hutuové a Tutsiové – dvě hlavní etnické skupiny – jsou si velmi podobní. Mluví stejným jazykem, mají stejné zvyky a jsou křesťanského vyznání. Jak mohou potom oběti být odlišná etnická skupina? Soudcům Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu trvalo několik let, než vypracovali přesvědčivou odpověď.³⁶

Nyní se všeobecně přijímá, že otázkou není, zda skupina obětí odpovídá nějaké konkrétní či abstraktní definici etnické skupiny, ale zda pachatelé obětí jako členy specifické etnické, rasové atd. skupiny vnímali.³⁷

Důležité je také zmínit rozdíl v rozsudcích obou tribunálů. I přes to, že oba tribunály shledaly některé z obžalovaných vinnými ve všech bodech žaloby, nebyl v případě rwandské genocidy nikdo odsouzen k trestu smrti. Nejvyšší trestem který padl, bylo odnětí svobody na doživotí. Na obou procesech můžeme sledovat nejen vývoj práva, ale i morálních hodnot a humanizace společnosti. Rozsudky jsou velmi komplikované z morálního pohledu, neboť jsme se jako moderní společnost dodnes neshodli, zdali je trest smrti oprávněný, ať už v tomto konkrétním případě nebo obecně.

Norimberským procesem dokazují vítězové II. světové války pokrok civilizace. Nezabíjejí své nepřátele nahodile, jak v jisté podobě navrhoval J. V. Stalin, ale staví je před spravedlivý soudní tribunál. I přes všechna spáchaná zvěrstva, zločiny proti lidskosti a míru, dostávají obžalovaní možnost řádného procesu, obhajoby a spravedlivého rozsudku, což můžeme považovat za veliký pokrok lidstva na poli humanismu a práva.

Celá problematika rozsudku spočívá v základní otázce, zda daná společnost považuje rozsudek smrti za oprávněný. Správnou cestou je dle mého morálního přesvědčení stanovit nejvyšší maximální trest odnětí svobody doživotí. Zabitím viníků se totiž v mých očích stává celý proces velkým paradoxem. Vycházím z předpokladu, že spravedlivý proces nemůže nikdy vést k usmrcení obžalovaného.

³⁶ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holo-kaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 155, Potíže v praxi.

³⁷ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holo-kaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 155, Potíže v praxi.

2 Problematika popírání

2.1 Genocida Arménů

Genocidě samotné předcházely v letech 1895–1896 masakry Arménů, které nařídil sultán Abd al-Hamid – v jeho očích Arméni představovali pro Osmanskou říši vnitřní hrozbu.³⁸ Sultánova moc začala na přelomu 19. a 20. století upadat a k moci se dostalo turecké národní hnutí – Mladoturci. Hlavních příčin následné genocidy bylo několik. Historik Marek Jandák je rozlišuje ve třech rovinách: 1) strukturální předpoklady 2) politická situace 3) individuální rozhodnutí.³⁹ Osmané se obávali vzestupu arménské inteligence, která v říši postupně získávala ekonomickou převahu. Arménská genocida započala 24. dubna 1915, kdy úřady zatkly 250 vůdců arménské menšiny v Istanbulu a poté je nechaly popravit.⁴⁰ Talat Paša, jeden z hlavních vůdců Mladoturků, následně vydal rozkaz k zatčení a přemístění arménského obyvatelstva do internačních táborů.⁴¹ Ve chvíli, kdy bylo násilí vůči Arménům rozpoutáno, neměla centrální vláda Mladoturků kontrolu nad všemi jednotlivými úředníky, četníky, vojáky či obyčejnými občany, kteří se na genocidě podíleli.⁴² Věznění a popravení byli zprvu arménští intelektuálové a politici, následně se represe rozšířila i na další vrstvy obyvatelstva. Podle záznamů německých úřadů z roku 1915 zahynulo v důsledku plánovaného vyvraždění mezi lety 1915–1918 okolo 1 500 000 Arménů.⁴³

³⁸ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s. 69, Vnitřní politika.

³⁹ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.151–159, Co vedlo ke genocidě?

⁴⁰ LHOŤAN L.: Arménský holocaust. V Pstruží 2015, s. 35.

⁴¹ internetový zdroj: https://www.youtube.com/watch?v=Dymso_Wr5RM Prof. Ugur Ungor on Property Confiscation during Armenian Genocide (April 30, 2012), Prof. Ugur Ungor o konfiskaci majetku během arménské genocidy.

⁴² JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.151–159, Co vedlo ke genocidě?

⁴³ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 65, Dozvuky genocidy.

2.2 Turecké popírání genocidy

„Odsuzování Turecka za provádění zvěrstev v roce 1915 je nepřijatelné. Naše společnost a naše kultura nikdy neprovedla nic, co by se jakkoliv podobalo pojmu genocida.“

premiér Recep Tayyip Erdoğan, 2008⁴⁴

Po drtivé prohře v I. světové válce a rozpadu Osmanské říše se k moci dostal Mustafa Kemal Atatürk. Ten prezentoval popírání genocidy jako oficiální stanovisko turecké vlády. Roku 1923 vysvětloval arménskou otázku tím, že odpovědnost za veškeré pohromy, které postihly arménské etnikum v Osmanské říši, padá právě na ně samotné.⁴⁵ Turci genocidu popírají dodnes. Přes 90% obyvatelstva nevěří, že události konané v letech 1915–1918 můžeme označit za genocidu.⁴⁶

Turecké argumenty znějí zhruba takto:

- Arménům byla během deportace poskytována veškerá možná péče a ke ztrátám na životech docházelo kvůli nepříznivým podmínkám.
- Arméni byli deportováni z válečných zón, což ukazuje, že neexistoval žádný konkrétní plán na vyhlazení celé komunity.
- Deportace Arménů byla jen válečným opatřením, jelikož Osmanská říše musela zachovat státní integritu a suverenitu.
- Za deportaci si v určitém pohledu mohou sami Arméni, protože spoluprací s Ruskem nezachovali loajalitu vůči Osmanské říši.
- Arménské obyvatelstvo spáchalo genocidu na Turcích neboli „Tureckou genocidu“ tj. masové etnické čistky, ke kterým došlo ve východní Anatolii a jižním Kavkazu (počet obětí 40

⁴⁴ internetový zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=jSsG7idZ8VA> záznam z oficiálního prohlášení tureckého premiéra ohledně uznání arménské genocidy.

⁴⁵ TERNON, Z.: Genocidy XX. století: zločinný stát, Přel. Praha 1997, s. 160–164, Popírání.

⁴⁶ internetový zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=eBVJH8Y9CmI>.

000 – 60 000 osob, turecké zdroje mluví o 300 000 obětech). Na této „genocidě“ se podíleli osmanští křesťané a Rusové.⁴⁷

- Požadavek uznání genocidy 1 500 000 obětí je nepřijatelný, počet obětí je mylný a nepřesný. Podle záznamů z Osmanské říše zahynulo v důsledku plánovaného vyvraždění mezi lety 1915–1918 okolo 800 000 Arménů.⁴⁸

Tyto Turecké argumenty vedou logicky k mnohým nesrovnalostem a paradoxům. Na jednu stranu například popírají fakt, že Osmanská říše plánovala systematicky vyvraždit arménskou komunitu, přičemž zároveň říkají, že počet obětí tohoto vraždění je mnohem menší, uvádějí 800 000 obětí. Reálné číslo se pohybuje kolem 1 500 000 obětí. Dále odmítají existenci rozsáhlé arménské komunity, na druhou stranu tuto komunitu viní z vraždění většinového obyvatelstva (viz. „turecká genocida“).

Zbytek uvedených tureckých argumentů můžeme označit za tvrzení vytržených z kontextu a lži. Například tvrzení, že Arméni byli deportováni z válečných zón, má ukazovat, že neexistoval žádný konkrétní plán na vyhlazení celé komunity. To opomíjí dvě skutečnosti. Založení organizace Teškilát-i Mahsusa a Talatův příkaz deportaci Arménů.

Existence plánu na vyhlazení arménskému obyvatelstvu Osmanské říše je historicky podloženým faktem. 23. května 1915 nařídil Talat Pašav masovou deportaci Arménů přes syrskou poušť.⁴⁹ Toto nařízení naplňuje genocidní charakter. Dokazuje zločinné úmysly státu řízeného Mladoturky.

Jeden z předních představitelů mladoturků dr. Mehmet Nâzım v jedné ze svých řečí k členům strany prohlásil:

“Pokud se spokojíme s místními masakry, pokud tato očistka nebude všeobecná a nekonečná, nevyhnutelně to bude znamenat problémy. Proto je absolutně nutné zlikvidovat Armény jako celek, aby na zemi nezůstal ani jeden a vyhasly všechny představy o Arménii. Možná jsou

⁴⁷ ŘOUTIL M., KOŠTÁLKOVÁ P., NOVÁK P.: Katastrofa křesťanů: Likvidace Arménů, Asyřanů a Řeků v Osmanské říši 1914–1923, Praha 2017, s. 367–370, Turecké stanovisko aneb stručné dějiny popírání arménské genocidy

⁴⁸ HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holocaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, s. 65, Dozvuky genocidy

⁴⁹ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.184–194, Organiazce.

mezi vámi taci, kteří tento krok považují za příliš brutální. Možná si pomyslíte, že by měli být potrestáni jen ti, kdo se nějak provinili. Pánové, vyvarujte se prosím slabosti, nebo vás tyto city přivedou k vlastnímu zániku.”⁵⁰

Události měly genocidní povahu a v určitých ohledech můžeme situaci komparovat s nacisty, a to nejen způsobem, kterými vraždili (koncentrační tábory, masová deportace apod.), ale i systematickou. Jednotky *Einsatzgruppen*, které měly za cíl boj proti partyzánům a likvidaci nevhodných skupin obyvatelstva, jsou velmi podobné organizaci Teškilát-i Mahsusa neboli tzv. zvláštní organizace. Ta byla ustanovena mezi lety 1911-1913 a jejich hlavním cílem byly samotné vyvražďovací operace⁵¹.

Jeden z tureckých argumentů tvrdí, že tato skupina neměla nic společného s Osmanskou vládou. Z Osmanských archivů se dochovala fotka, kde jsou všichni členové vyfoceni před ministerstvem války⁵².

2.2.1 Boj proti popírání arménské genocidy

Představme si rok 2018 a německou vládu, která by oficiálně popírala zločiny holokaustu s těmito argumenty: žádné systematické vyvražďování židovského obyvatelstva se nikdy nekonalo, šlo o oběti občanské války. Velmi nereálná představa, myslíme si. Právě takto se ale chová současná turecká vláda, a nejen ona. Všechny turecké vlády od nástupu Mustafy Kemal Atatürka popírají arménskou genocidu.⁵³

Primět Turecko uznat genocidu je skoro nemožný úkol. Přes 100 let zůstává na stejné pozici a na svém postoji zakládá zahraniční politiku. Na jakýkoliv podnět z ciziny či oficiální uznání arménské genocidy reaguje negativně a ochlazuje s daným státem diplomatické vztahy. Na-

⁵⁰ ŘOUTIL M., KOŠŤÁLKOVÁ P., NOVÁK P.: Katastrofa křesťanů: Likvidace Arménů, Asyřanů a Řeků v Osmanské říši 1914–1923, Praha 2017, s.117, Mec Jeghern.

⁵¹ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.184–194, Organiazce.

⁵² viz. Příloha č.1

⁵³ Ta inspirovala i samotného Adolfa Hitlera. *Kdo ještě dnes hovoří o vyhlazování Arménů?* (internetový zdroj: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32821/bobelian-michael-deti-armenie>)

příklad Česká republika uznala arménskou genocidu v roce 2017 a byla následně silně kritizována tureckou diplomacií.⁵⁴

Arménskou genocidu oficiálně uznalo téměř třicet zemí a mnoho mezinárodních organizací, jako např. Evropský parlament, Rada Evropy, Turecké sdružení pro lidská práva a další.⁵⁵ Vyřešení této traumatické otázky je také jednou z důležitých podmínek pro vstup Turecka do Evropské unie.⁵⁶

V některých zemích je dokonce popírání arménské genocidy stíháno zákonem. Francie v roce 2012 přijala zákon, který stanoví trest jednomu roku vězení a stanoví pokutu až 45 tisíc eur pro každého člověka, který popře jakoukoli genocidu.⁵⁷ Erdogan zákon komentoval takto: „*Schválený zákon je rasistický, diskriminační a xenofobní.*“⁵⁸

2.3 Popírání holokaustu

Popírání holokaustu nemá větší hodnověrnost než tvrzení, že země je plochá. Přesto se najdou lidé, kteří trvají na tom, že smrt šesti miliónů Židů v nacistických koncentračních táborech je podvodem mocenského spiknutí. Snaha popřít holokaust využívá jako základní strategii překrucování.⁵⁹

Zpochybňování holokaustu je součástí obsáhlejšího jevu, který se snaží skrýt za historickým revizionismem. Někteří revizionisté nezpochybňují holokaust jako celek, ale jen určité segmenty, například rozsah nebo způsob provedení.

⁵⁴ „Co nejostřeji odsuzujeme a odmítáme, je usnesení přijaté Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky ze dne 25. dubna 2017. Jsme také zklamáni dopisem prezidenta Zemana ze dne 24. dubna 2017 adresovaným arménské diaspoře v jeho zemi s ohledem na události z roku 1915, neboť obsahuje vážné nesrovnalosti.“ internetový zdroj: https://zpravy.idnes.cz/turecko-armenie-genocida-ceska-republika-zeman-kritika-pge-/zahranicni.aspx?c=A170427_085818_zahranicni_ert

⁵⁵ ŘOUTIL M., KOŠTÁLKOVÁ P., NOVÁK P.: Katastrofa křesťanů: Likvidace Arménů, Asyřanů a Řeků v Osmanské říši 1914–1923, Praha 2017, s. 388, Boj za uznání genocidy.

⁵⁶ internetový zdroj: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/chirac-pokud-chce-turecko-do-eu-musi-uznat-genocidu-armenu_200609301922_mmatusu

⁵⁷ internetový zdroj: <https://ihned.cz/c1-54507770-francie-odsoudila-vyvrzovani-armenu-turecko-zvazuje-omezeni-diplomatickych-styku>

⁵⁸ internetový zdroj: <https://ihned.cz/c1-54273000-francouzsky-zakon-o-genocide-nastval-turky-je-to-rasisticka-norma-zuri-erdogan>

⁵⁹ LIPSTAD E. D.: Popírání Holocaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, s. 22, Kanárci v dole.

Popírání holokaustu může být jedním z proudů historického revizionismu, ale může mít též podobou politických vyjádření, typickým příkladem jsou politické proklamace bývalého iránského prezidenta Mahmúda Ahmadínedžáda, který označil holokaust za mýtus.⁶⁰

2.3.1 Argumenty popíračů holokaustu

Argumenty těchto popíračů jsou v mnohých ohledech podobné a zakládají se na třech stěžejních bodech:⁶¹

1. **Plynové komory nesloužily k vraždění.** Popírači v čele s Robertem Faurissonem⁶² tvrdí, že je cyklon-B naprosto nevhodný k usmrcování. Jako důkaz uvádějí dokument, který shrnuje pokyny výrobce k bezpečnému užívání cyklonu-B jako plynného dezinfekčního prostředku.⁶³ Dále tvrdí, že v místnostech údajně používaných k vraždění vězňů byl obsah kyanidu v omítce výrazně nižší než v místnostech na odvěšování šatů. To je ovšem skutečnost známá od konce 2. světové války, neboť rezistence vši vůči cyklonu B byla cca 40–70krát vyšší než u lidí a podle dochovaných manuálů obsluhy působil cyklon B v odvěšovacíích zařízeních obvykle víc než 12 hodin denně, zatímco popravy vězňů byly o poznání rychlejší a plyn byl následně rozháněn ventilací.⁶⁴
2. **Počet obětí byl jiný.** Toto je velmi rozšířená fáma, související s obecným antisemitismem popíračů. Této fámě značně pomohlo, když v roce 1974 vyšla brožura *Zemřelo skutečně šest miliónů? Konečně pravda* autora Richarda Harwooda.⁶⁵ Vzhledem k jejímu velkému rozšíření narostla zvědavost ohledně totožnosti autora, který se prý specializuje na politické a diplomatické aspekty druhé světové války a je studentem Londýnské univerzity. *Sunday Times*, ale následně sdělily, že to není pravda. Harwood není ani členem pedagogické-

⁶⁰ internetový zdroj: https://ihned.cz/c4-10086660-17819500-000000_d-10086660-17819500-000000_d

⁶¹ Volně jsem se zde nechal inspirovat dílem americké historičky Deborah Lipstadtové.

⁶² Profesor literatury a revizionistický historik, známý popírač holokaustu.

⁶³ LIPSTAD E. D.: Popírání Holokaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, s. 278, Překrucování pravdy.

⁶⁴ Tamtéž, s. 278.

⁶⁵ LIPSTAD E. D.: Popírání Holokaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, s. 140–161, Popírání nástroj radikální pravice.

ho sboru, ani studentem a zůstává zcela neznámou osobou i dodnes.⁶⁶ Podobnou teorii o jiném počtu obětí rozvinul Fred A. Leuchter⁶⁷. Uvedl, že kapacita Osvětimi nemohla stačit na vyvraždění 6 milionů Židů.⁶⁸ Přitom současné závěry jsou takové, že v Osvětimi bylo zavražděno okolo 1 milionu evropských Židů – např. většina ze 3 000 000 polských Židů byla zavražděna ještě dřív, než byla vyhlazovací zařízení v Osvětimi plně dokončena. Obdobnou dezinterpretaci závěrů používají popírači, aby vyvolali ve svých čtenářích pocit nelogičnosti či absurdity obecně přijímaných názorů.

- 3. Zpochybňování německých dokumentů.** Popírači prohlašují, že se nedochoval žádný vyslovný rozkaz k masovým vraždám. Na druhou stranu ale také říkají, že dokumenty prokazující vraždění židovského obyvatelstva jsou falešená a byla vytvořena těsně po druhé světové válce. Jako argument, že během Třetí říše nedocházelo k masovým vraždám Židů pak uvádějí rozkaz Heinricha Himmlera z roku 1944, kterým zastavil vraždění maďarských Židů. Opomíjí skutečnost, že rozkaz zastavující likvidaci v praxi znamená, že likvidace probíhala. Naopak důkazy, jejichž autenticitu není možné zpochybnit, popírači zlehčují jako nadsázku autorů. Takovým příkladem je Hitlerova veřejná řeč z 30. ledna 1939, ve které Hitler říká, že v případě, že nastane nový světový konflikt, dojde k vyhlazení židovské rasy v Evropě⁶⁹.

⁶⁶ LIPSTAD E. D.: Popírání Holocaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, s. 140–161, Popírání nástroj radikální pravice.

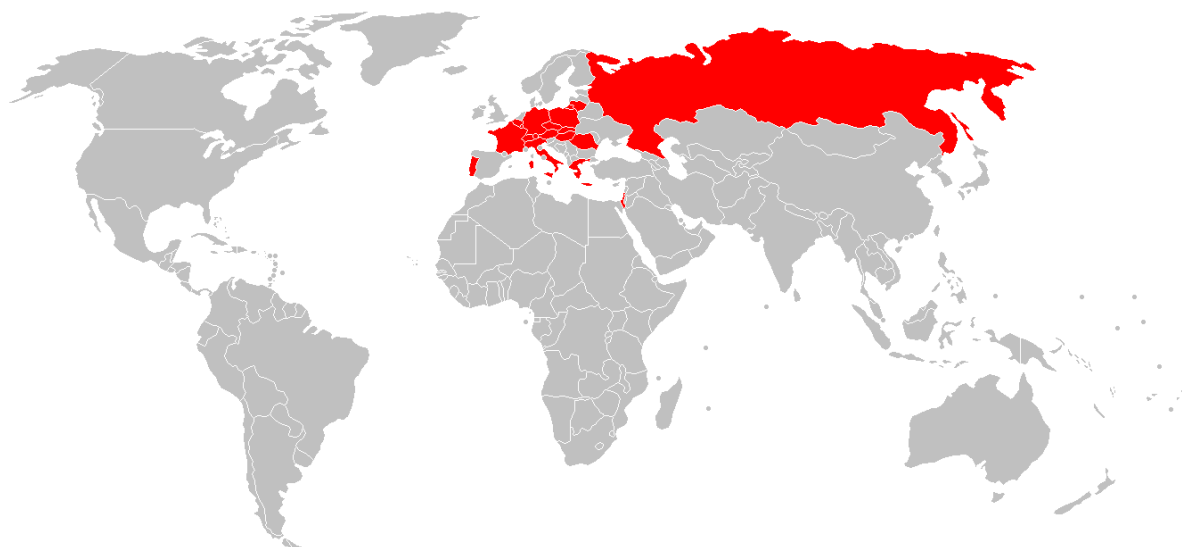
⁶⁷ Autor knihy Leuchterova zpráva, díla zpochybňující holocaust.

⁶⁸ Tamtéž, s.140–161.

⁶⁹ internetový zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zpochyb%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD_holokaustu

2.4 Popírání jako trestný čin

V 16 státech světa je popírání či zpochybňování holokaustu trestným činem.⁷⁰

Graf 1: Země, kde je popírání holokaustu trestným činem.⁷¹

Uznání popírání holokaustu za trestný čin je jedním z nejkontroverznějších nástrojů jak proti popíračům bojovat. Z řad zastánců svobody projevu se mnohdy ozývají hlasy, že by státy neměly kriminalizovat některé názory na historii a zavádět tak dogma výkladu historie, o kterém se nesmí diskutovat. Jedním z nejvýznamnějších obhájců svobody projevu je profesor a levicový politický aktivista Noam Chomsky, Američan židovského původu, který ve svém článku⁷² napsal:

⁷⁰ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.305–353, Podoby popírání.

⁷¹ internetový zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Laws_against_Holocaust_denial#/media/File:Holocaust_Denial_Crime_2016.gif

⁷² Some Elementary Comments on the Rights of Freedom od Expression, k dohledání na web Chomského www.chomsky.info

„... obrana svobody slova není omezena na myšlenky, které schvalujeme, právě v případě myšlenek, které považujeme za nejvíce urážlivé, tato práva musí být s největší vervou hájena.“⁷³

Tyto zákony jsou kritizovány také krajní pravicí, podle které se jedná o zbytečné omezení svobody projevu, kvůli kterému je holokaust médií prezentován jednostranně, což zabraňuje revizi případných chyb v historickém bádání.

Dva hlavní argumenty odpůrců trestnosti zpochybňování holokaustu jsou:⁷⁴ historie by měla být objevována na základě svobodného bádání, jehož výsledky by měly být posuzovány na základě vědeckých argumentů, nikoliv právních zákazů. Perzekuce lidí za vyjádření jejich politického či vědeckého názoru je výrazným pošlapáním svobody projevu.

Argumenty pro kriminalizaci popírání genocidy zní zhruba takto: Popírači se dle nich záměrně dopouštějí lži a překrucování pravdy na základě nějaké motivace. Tou může být například získání přízně na akademické půdě, potřeba urážet, oproštění se od chyb ideologie⁷⁵ nebo politická agitace, jak je tomu u případu Perinčeka.⁷⁶ Nejedná se tedy o hledání pravdy. Takové popírání může mít hrozivé následky, které druhá strana této debaty opomíjí. Hlavním argumentem pro legislativu kriminalizující zpochybňování genocid je ochrana obětí a prevence zločinů. Ochranu dehonestovaných přitom považuji za nosnější.⁷⁷

⁷³ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915–1922, Praha 2018, s.305–353, Podoby popírání.

⁷⁴ Volně jsem se nechal inspirovat debatou na Oxfordu ohledně tohoto tématu kriminalizace holocaustu.

⁷⁵ Očištění nacismu.

⁷⁶ Známý případ, kdy politik Dogua Perinčeka, odsoudil za popírání arménské genocidy švýcarský soud, ale on se úspěšně odvolal u Evropského soudu pro lidská práva, přičemž hájil svobodu slova. Internetový zdroj: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/83162269433CDEA8C1257FA0004C1E68?openDocument&Highlight=0,GENOCIDA.

⁷⁷ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915–1922, Praha 2018, s. 350, Podoby popírání.

2.5 Historie před soudem

David Irving⁷⁸ v roce 2000 prohrál ve Velké Británii spor s americkou historičkou Deborah Lipstadtovou, která o něm ve svém díle *Popírání holokaustu* prohlásila, že je lhář. Irving po Lipstadtové požadoval omluvu. Tým Lipstadtové, jehož členy byl například profesor historie Richard J. Evans z univerzity v Cambridge, nicméně aktivní obhajobou prokázal, že Irvingova tvrzení jsou lživá, či případně jsou značně selektivní interpretací historických skutečností.⁷⁹ Jeden z nejvýznamějších popíračů se paradoxně sám postavil před soud, když zažaloval Lipstadtovou za úražku na cti.⁸⁰ Obhajoba profesora Evanse a jeho týmu bod po bodu vyvrátila většinu Irvingových lživých tvrzení. Tento případ se považuje za nejdůležitější, jelikož neúspěch Lipstadtové by mohl znamenat pochybnost nad celým holokaustem a jeho pravdivostí.

2.6 Porovnání popíračů

Mezi popírači arménské genocidy a holokaustu u jsou značné rozdíly:

Mladoturci, viníci arménské genocidy, nebyli přes veškeré snahy vítězů 1. světové války odsouzeni spravedlivým tribunálem kvůli narůstajícím sporům mezi vítěznými mocnostmi a jejich neochotou investovat svůj stále se zmenšující kapitál v Anatólii do trestání minulých zločinů⁸¹. Proto také bylo pro Atatürka velmi jednoduché založit turecké národní cítění na jednoduché lži: žádná genocida se nikdy nekonala, Arméni byli trestáni za svou zradu během první světové války a jsou také jedním z důvodů prohry Osmanské říše v ní. S následným vývojem tureckého státu přejímá i politika popírání arménské genocidy, a proto není ani po 100 letech tureckou vládou oficiálně uznána.

⁷⁸ Autor díla *Hitlerov válka*, která zpochybňuje průběh holokaustu.

⁷⁹ LIPSTAD E. D.: *Historie před soudem*, Přel. BROŽ I., Praha 2006, str. 13–16.

⁸⁰ Tamtéž, s.13-16.

⁸¹ JANDÁK M.: *Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915–1922*, Praha 2018, s. 243, Dohra.

Vůdci nacistického Německa byli oproti tomu řádně odsouzeni Norimberským tribunálem,⁸² proto si žádná následná německá vláda nemohla nijak dovolit holokaust popírat. Nebyli to tedy politici, kdo začal holokaust popírat, nýbrž tzv. pseudohistorici, kteří se tím chtěli dostat na akademickou půdu, nebo neonacisté a krajní pravice. Důležitou součástí jejich ideologie stalo popírání.⁸³

Východiska popíračů jsou tedy různá, to, co je však spojuje, jsou argumentace – zakládají ji na stejných metodách:

- 1. Zpochybňování počtu obětí.** U holokaustu se zpochybňuje číslo 6 milionů Židů, popírači sice neuvádějí jiná konkrétní data, ale tvrdí, že takový počet nemohl být v koncentračních táborech usmrcen. Podle údajných záznamů z Osmanské říše zahynulo v důsledku plánovaného vyvraždění mezi lety 1915–1918 okolo 800 000 Arménů, místo skutečného počtu 1 500 000 Arménů.
- 2. Nešlo o systematické vraždění.** Jedná se o principiální tvrzení. Chce-li popírač vyvrátit genocidu, nesmí tyto činy spadat pod její definici. Je tedy logické, že se nesmí jednat o systematický plán. U holokaustu dokonce David Irving tvrdil, že Hitler s žádným plánem na konečné řešení židovské otázky nepřišel. Arméni byli zase údajně deportováni z válečných zón, což ukazuje, že neexistoval žádný konkrétní plán na vyhlazení celé komunity.
- 3. Zpochybňování historických pramenů.** David Irving jako jeden z mnohých tvrdil, že komory v Osvětimi fungovaly jako márnice a odšívovací tábor. Arménům byla zase, podle popíračů, během deportace poskytována veškerá možná péče a ke ztrátám na životech docházelo kvůli nepříznivým podmínkám.

⁸² viz. kapitola 2.4.1 Argumenty popíračů holokaustu a 2.2 Turecké popírání genocidy.

⁸³ LIPSTAD E. D.: Popírání Holocaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, s. 140, Popírání nástroj radikální pravice

Závěr

Na začátku této práce jsem si stanovil dva hlavní cíle. Porovnat mezi sebou Norimberský proces a Mezinárodní tribunál pro Rwandu a porovnat popírače arménské genocidy a holokaustu.

V první části jsem došel k závěru, že hlavní rozdíl mezi konkrétními tribunály spočívá v jejich rozsudcích. U Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nepadl ani jeden rozsudek smrti, i když byli pachatelé uznáni vinnými ze zločinu genocidy. Nedošlo tedy k eticky sporným trestům, jak rozebírám v kapitole Porovnání rozsudku, tedy ke zbavení práva na život, ale viníci byli odsouzeni k doživotnímu odnětí svobody.

Dalším podstatným rozdílem je právní kodifikace pojmu genocida. Z kapitoly Porovnání rozsudku vyplývá, že i dnes máme problém se shodnout na jednotné definici pojmu genocida, jelikož je v některých aspektech příliš úzká. To sledujeme na příkladu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Zde se ukázalo, že tato definice vyvolala značné rozpory a pochybení. Dle definice Úmluvy musí dojít k úplnému nebo částečnému zničení národní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny. Obě etnické skupiny rwandské genocidy si jsou ale velmi podobné, proto je nešlo touto definicí rozlišit. To také znamená, že podle této definice nemůžeme za genocidu považovat stalinský teror nebo vyhlazování homosexuálů nacisty, jelikož obě tyto skupiny nespádají pod definici Úmluvy.⁸⁴

V obou dvou tribunálech máme ale i přes všechny rozdíly jasně splněný a provedený cíl, a to legitimní soudní proces. Postavit viníky zločinů jako je holokaust nebo genocida obecně před soud a soudit je spravedlivým tribunálem je velký pokrok nejen v soudnictví, ale v lidské civilizaci celkově a dokazuje obrovský humanizační posun v právním světě.

V druhé části jsem se zabýval porovnáním popíračů arménské genocidy a holokaustu. Došel jsem k závěru, že mají podobný způsob argumentace.

Popírači arménské genocidy se opřeli o národní cítění Mustafy Kemala Atatürka a popírání se tak stalo obecnou politikou Turecka, zatímco popírání holokaustu má motivů více.⁸⁵

⁸⁴ JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915-1922, Praha 2018, s.164, Slovo Raphaela Lemkina

⁸⁵ viz kapitola 2.7 Porovnání popíračů

Nabízí se položit si otázku, zda by popírání genocidy mělo být kriminalizováno. Odpověď na ni vždy bude souviset s tím, jak pojmáme svobodu projevu. Jak rozebírám v jedné z kapitol, popírání je považováno za trestný čin v 16 různých zemích. Paradoxem je, že proti tomuto zákonu se staví například historička Deborah Lipsadtová, která věnovala studiu těchto popíračů celý svůj život a byla také jednou z mála, která proti podobným popíračům stanula před soudem⁸⁶. Lidé jako Lipsadtová považují podobný zákon za omezení svobody projevu.

V argumentaci odpůrců kriminalizace se nestotožňují s jejich konceptem. Není přijatelné, aby se kdokoliv snažil o přeměnu historicky podložených faktů, motivovanou například touhou po slávě na akademické půdě nebo očištěním nacismu atd. Je velmi podstatné zdůraznit, že musíme rozlišit popopírání na “pochybovačné” a popírání “s motivem”. Motiv zastávání nějaké názorové pozice je velmi problematicky prokazatelný, současná legislativa⁸⁷ s motivem vůbec nepracuje. Každý samozřejmě bude tvrdit (a často si to i upřímně myslet), že jeho pohnutky jsou intelektuální či usilující o vyváženou diskusi. Nijak neodporuji zdravé pochybnosti nad věcmi, nemusí to být ani historická fakta. Můžeme v zásadě pochybovat nad vším. Rozhodně ale není přijatelné, aby liberální společnost strpěla pochybovače, kteří tak činí za motivem. Prokáže-li se, že je dané popírání za účelem:

- (1) snaha o destigmatizaci ideologie⁸⁸
- (2) nenávistný projev
- (3) dehonestovat oběti

musí být toto popírání kriminalizováno. Ochrana dehonestovaných je mým prvotním zájmem. Samozřejmě neodepírám možnost jakési zdravé pochybnosti, ale i ta se musí opírat o fakta a důkazy. V liberálním pojetí svobody projevu nerozlišujeme tzv. *hate speech* a samotné popírání může mít často jediný motiv. Byť se v mnohých ohledech spíše přikláním ke kriminalizaci popírání, nechal bych této diskusi ještě otevřenou. Myslím si, že je celá problematika

⁸⁶ viz. kapitola 2.6 Historie před soudem.

⁸⁷ “§ 405 Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia. Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo nacistické, komunistické nebo jiné zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny nebo zločiny proti míru, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.” Internetový zdroj: <https://zakony.kurzy.cz/40-2009-trestni-zakonik/paragraf-405/>

⁸⁸ viz. kapitola 2.5 Popírání jako trestný čin

natolik komplexní a komplikovaná, že mé poznatky vycházející z této práce zatím nejsou dostatečně obsáhlé pojmut problematiku ve své plné šíři.

Nesmíme zapomínat na možné následky popírání. V pravou chvíli zneužití slovo, hoax a dezinformace mohou být mnohem nebezpečnější než jaderná bomba. Píše o tom náčelník generálního štábu ozbrojených sil Ruské federace Valerij Gerasimov ve své doktríně o užívání nevojenských prostředků při vedení konfliktu. Konkrétně tvrdí, že metody konfliktu se změnilly a nyní zahrnují „široké užití politických, ekonomických, informačních, humanitárních a jiných nevojenských opatření“⁸⁹. Válka se nám z bojišť přesouvá do informačního prostoru.

Informační válka je dnes realitou a arménská genocida je důkazem, že i po více než celém století jsou někteří lidé schopni popírat fakta. Chtěl bych tímto poukázat na velký problém, který pro mě bude neustále palčivým a velmi citlivým tématem. Proto, aby byl svět lepším místem, nestačí jen přihlížet, musíme neustále bojovat. Bojovat za pravdu.

⁸⁹ internetový zdroj: <https://www.evropskehodnoty.cz/gerasimova-doktrina/>

Seznam literatury

BAUMAN Z.: Modernita a holocaust. Přel. J. OGROCKÁ, Praha 2003, ISBN 80-86429-23-7.

CÍLEK R.: Doživotní ztráta sebevědomí; Šest dramatických kapitol z historie stíhání a nacistických zločinců. Olomouc 2003. ISBN 80-7346-015-7

DELPLA F.: Norimberský proces: ponaučení z historie. Přel. V. ČADSKÝ, Praha 2009, ISBN 978-80-7391-339-7

FINKELSTEIN N.: Průmysl holocaustu. Přel. M. BRZOBOHATÝ, 2006, ISBN 80-7363-068-0

HAPEREN M., HAVE W., KIERNAN B., MENNECKE M., UNGOR U., ZWAAN T., ZIEGER A.: Holokaust a jiné genocidy. Přel. Š. PETRUŠKA, Olomouc 2015, ISBN 978-80-905942-7-2

JANDÁK M.: Arménská genocida: příčiny, průběh a osobní svědectví z let 1915–1922, Praha 2018, ISBN 978-80-7557-103-8

LIPSTAD E. D.: Historie před soudem, Přel. BROŽ I., Praha 2006, ISBN 80-87027-20-5

LIPSTAD E. D.: Popírání holocaustu, Přel. OGROČ J., Praha 2001, ISBN 80-7185-402-6

ŘOUTIL M., KOŠTÁLOVÁ P., NOVÁK P.: Katastrofa Křesťanů - Likvidace Arménů, Asyřanů a Řeků v Osmanské říši 1914–1923. Praha 2017, ISBN 978-80-7465-254-7

SADEK V., ŠEDINOVÁ J., KÁRNÝ M., PAVLÁT L., PUTÍK A.: Židé - dějiny a kultura. 1997, ISBN 80-85608-17-0

TERNON Y.: Genocidy XX. století: zločinný stát. 1997, ISBN 80-85821-45-1

Internetové zdroje

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/barmska-armada-prispela-ke-genocide-rohingu-osn-vy-zvala-ke-s/r~32f7b04ea9d911e89f96ac1f6b220ee8/>

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2200912-osn-dal-beztrestne-pacha-genocidu-na-jezidech-v-iraku>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Norimbersk%C3%BD_proces

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-164>

<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=eBVJH8Y9CmI>

https://zpravy.idnes.cz/turecko-armenie-genocida-ceska-republika-zeman-kritika-pge-/zahranicni.aspx?c=A170427_085818_zahranicni_ert

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/chirac-pokud-chce-turecko-do-eu-musi-uznat-genocidu-armenu_200609301922_mmatusu

<https://ihned.cz/c1-54507770-francie-odsoudila-vyvrazdovani-armenu-turecko-zvazuje-omezeni-diplomatickych-styku>

<https://ihned.cz/c1-54273000-francouzsky-zakon-o-genocide-nastval-turky-je-to-rasisticka-norma-zuri-erdogan>

https://ihned.cz/c4-10086660-17819500-000000_d-10086660-17819500-000000_d

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/barmska-armada-prispela-ke-genocide-rohingu-osn-vy-zvala-ke-s/r~32f7b04ea9d911e89f96ac1f6b220ee8/>

<https://www.youtube.com/watch?v=jSsG7idZ8VA>

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/32821/bobelian-michael-deti-armenie>

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/83162269433CDEA8C1257-FA0004C1E68?openDocument&Highlight=0,GENOCIDA.

<https://www.evropskehodnoty.cz/gerasimova-doktrina/>

graf 1: https://en.wikipedia.org/wiki/Laws_against_Holocaust_denial#/media/File:Holocaust_Denial_Crime_2016.gif

Přílohy

Mass murder: 'Special Organization'

č.1. Členové Teškilát-i Mahsusi vyfoceni před ministerstvem války.